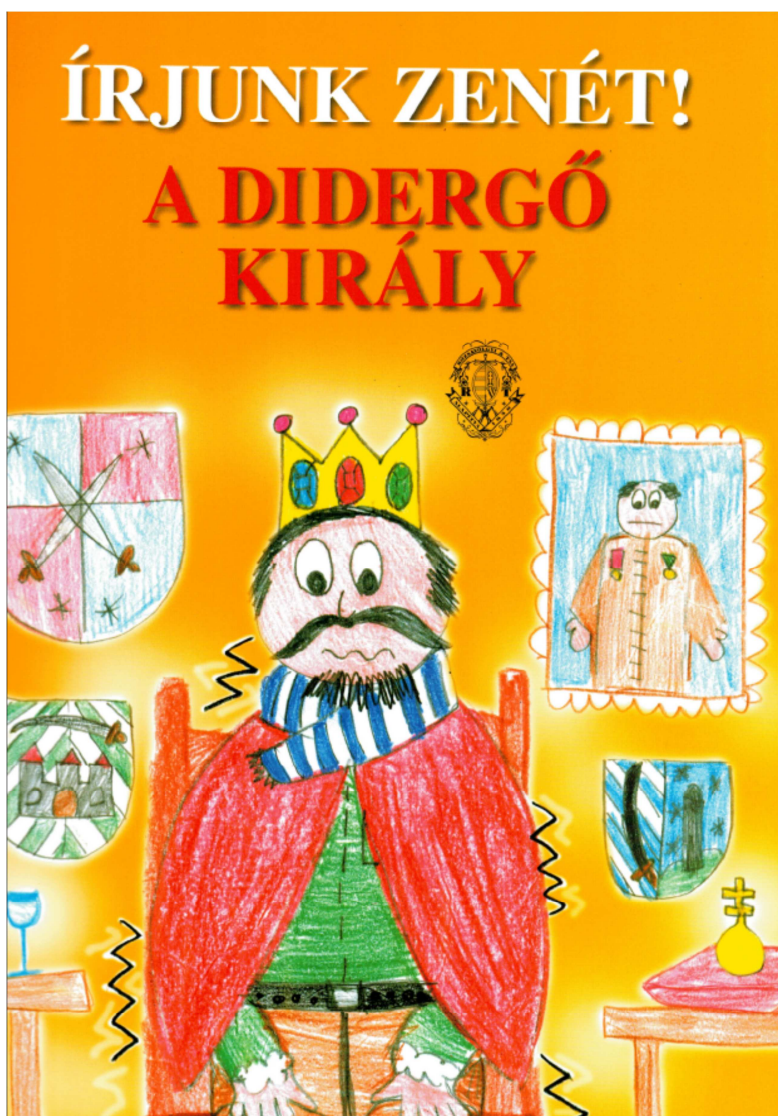

ZENEI ISMERETEK JÁTÉKOSAN
A didergő király¹

Kezembe került egy kiadvány, melynek címe Írjunk zenét! Szolfézstanárként elgondolkoztam azon, hogy a sok zenei ismerettel a tarsolyunkban, mit tudnánk kezdeni ezzel az újszerű kottával a tanítványaimmal. Első látásra úgy tűnt, hogy a mese megzenésítése színesítheti a munkánkat. Annak érdekében, hogy minél jobban megismerjem a kottát, belátogattam készítőjének, dr. Hunyadi Zsuzsannának a zeneiskolai óráira. Hospitálásom

¹ Hunyadi Zsuzsanna (2008): *Írjunk zenét! – A didergő király*, Rózsavölgyi és Társa, Budapest

alkalmával tapasztaltam, hogy a tanárnő általában egy órán a kotta egy jelenetét dolgozza fel a gyerekekkel, tanításánál nagy rugalmasság érhető tetten. Az elsődleges cél a gyermekek felszabadítása, improvizálásra bátorítása, a kreatív hozzáállás kialakítása. Szerinte feldolgozhatjuk a kiadványt akár zongoraórán, akár kiscsoportos foglalkozások keretében (pl. szolfézs, kamarazene, improvizáció). Ez a kotta lehet a tanulók első kis kompozíciós füzeté. Örök emlék maradhat számukra, hogy ők írtak egy meséhez zenét, sőt ennek interpretálása érdekes színfoltja lehet bemutató előadásoknak. A mese felolvasása és a részletek különböző módon való megjelenítése akár négykezesben, tanárral, diákkal, csoportban vagy akár több művészeti ág közös projektjeként is elképzelhető.

A mesekotta hat jelenetre tagolódik. Az egyes meserészletek rövid szöveges bemutatása után kis zenei anyagot találunk, melyet legegyszerűbben zongorán adhatunk elő. A kotta jellegzetessége, hogy egyes ütemek üresen maradnak, és ide a tanuló találhatja ki, esetleg be is írja az általa kigondolt dallamot.² Ehhez segítséget is kap, például ritmussort, de ezt természetesen nem kötelező figyelembe vennie. A legfontosabb, hogy az adott gyermektől, illetve gyermekcsoporttól függően vezessük be az írásbeli feladatokat. Semmiképpen se erőltessük a leírást.

A jelenetek egy-egy hangsorra, hangzatra vagy néhány főhangzatra épülnek, ezt jelzi is a szerző a jelenetek elején. A mese egyes jeleneteit röviden olvashatják a gyerekek, ezzel beleélve magukat a karakterbe.

A mesével való foglalkozás előtt az órán az aktuális hangsorral vagy akkorddal való játékkal célszerű bemelegíteni a gyerekeket. Például kérdés-felelet játékkal, karakterjátékkal. A kreatív játékok lényege, hogy a folyamatot figyeljék a gyerekek. Tehát nem lényegi hiba, ha eltérő hang belekerül, vagy nem a beírt ritmust játssza a tanuló.

NÉHÁNY CÉLSZERŰ TANÁCS A MESEKOTTÁVAL VALÓ MUNKÁHOZ

1. jelenet

Az első jelenet például az 1:2 modell hangjaival foglalkozik. A jazz-zenészek fél-egész skálának is nevezik ezt a modern hangsort. Még ha ismerik is

² A didergő királyhoz hasonló kiegészítő jellegű feladatokat találunk például Mike Cornick (1999): *Piano Jazz I.* Universal Edition, Wien. UE 17391. című kottájában.

már a hangsort a tanulók, nem árt felidézni a felépítését c-től indulva. (Ha szolfézsóra keretében dolgozzuk fel, akkor – mivel nem része a szolfézstananyagnak az 1:2 modell – a pentaton hangjait is használhatjuk.) A dallam kitalálást segíti, hogy ritmussor került a kottába, de ez is csak opcionális. Mindenképpen hasznos előkészítés, ha ezt a ritmussort a gyerekek hozzátapsolják a nyomtatott zenei anyaghoz, melyet a tanár szólaltat meg. A jelenet egyébként a király didergését szándékozik megeleveníteni. Az ilyen hangulati, illetve karakter-meghatározások tetszenek a gyerekeknek. A feldolgozásnak több módjai is lehetséges. Például: a tanár játssza a leírt részeket, a gyerek a hiányzó ütemeket improvizálja. Esetleg két tanuló adja elő a jelenetet.

Nagyon nekikeseredett. Elhatározta, hogy annak,
aki segít rajta, odaadja a fele királyságát.
Így hát száz kengyelfutó szaladt szét az országban,
tökszárdudát fújtak minden ablak alatt.

Az 1. ütem hangkészlete, alkoss vele dallamot!

6 Kvarrtal feljebb ugyanaz a dallam

The musical notation shows a four-measure exercise. The treble clef part (melody) consists of a quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5, quarter rest, quarter note B4, quarter note A4, quarter note G4, quarter note F#4, quarter rest, quarter note E4, quarter note D4, quarter note C4, quarter note B2. The bass clef part (accompaniment) consists of a quarter note G2, quarter note A2, quarter note B2, quarter note C3, quarter rest, quarter note B2, quarter note A2, quarter note G2, quarter note F#2, quarter rest, quarter note E2, quarter note D2, quarter note C2, quarter note B1.

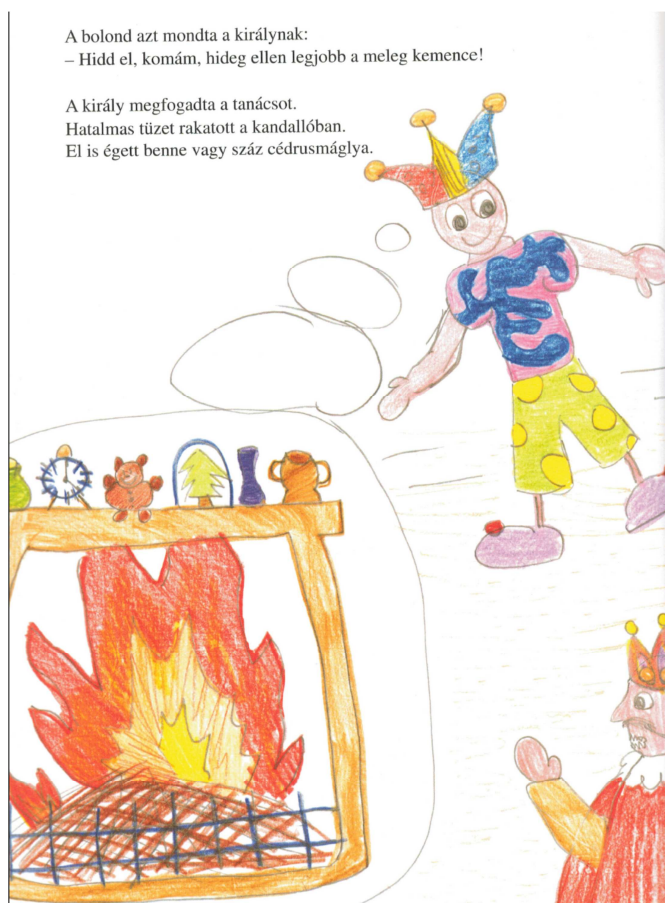
2. jelenet

Előkészítése: Egyelőre a kotta nélkül dolgozunk. A gyerekek eljátsszák zongorán C-dúrban az egyes fokokra épülő hármashangzatokat. Utána leírják a fűzetbe. Ezután következhet improvizáció I. fok hangjaival különböző címekre, akár négykezesben is. Hasznos feladat lehet hallás után leírni a következő akkordokat: I. V. I. V. I. IV. V. I.

Ezután fogunk hozzá a jelenethez, melyben a hiányzó ütemekben a basszus jelöli a hangzatokat. A feladat: dallam kitalálása e hangzatok hangjaival. A kottában jelölve van egy bizonyos hangzatfordítás és ritmus, de ez egyáltalán nem kötelező, ettől nyugodtan eltérhetünk.

3. jelenet

A hangkészlet az egészhangú skála. Előkészítésként ezzel a hangkészlettel jó ötlet lehet hangulati, illetve dallam-improvizációt játszani. A jelenet felépítésének megismerése céljából a tanár eljátszhatja a kottában nyomtatott hangokat, és a gyerekek tapsolják a rögtönzéshez ajánlott ritmust.

A máglya

Líd pentachord

Alkoss unisono dallamot!

1

4/4

5

+4 ütem dallam (esetleg tükörképszerűen)

9

Válasz

13

Most egy kánon következik

Írd be a 2. szólamot!

16

4. jelenet

A téma: líd hangsor alkalmazásával dallam improvizálása adott ritmusra. Ha a tananyag nem tartalmazza a líd hangsort, akkor ne ragaszkodjunk a megnevezéshez. Zongorista növendékek lehetőséget kapnak unisono játékra. Érdekes feladat, hogy az első ütem dallamának kezdetét tükörfordításban játszhatjuk az 5. ütemben. Az ügyesebbekkel további dallamvariációkat is megpróbálhatunk. A második rész kánont tartalmaz, erre felhívjuk a gyerekek figyelmét. Hasznos feladat a dallam basszuskulcsba való átírása.

5. jelenet

Az 5. jelenet előkészítéseként G-dúrban kikeressük a hármashangzatokat, fokszámmal leírjuk őket. A hangzatok kötését csak az arra felkészült gyerekek tudatosítsuk.

A kottában található ritmust a már megszokott módon eltapsoljuk, megpróbálunk ennek alapján improvizálni a megadott hangzatok hangjaival. Ez a jelenet kiváló lehetőséget ad több gyermek bevonására, az együttműködés örömeire. Például többen ülnek a zongoránál, egy gyermek a basszust játssza, egy másik az akkordokat egyszerre megütve, a harmadik dallamot rögtönöz. A többiek a ritmust variálhatják kis ritmushangszerekkel.

6. jelenet

A 6. jelenetben $\frac{3}{4}$ -ben játszunk, így ismerkedve a jellegzetes ritmusképletekkel. A kis tánc C-dúr I. és V. fokára épül. Az átmenő hangok használata a cél a dallamimprovizálásnál. (Ennek érdekében megbeszéljük a gyerekekkel az átmenő hang lényegét.) De játszhatjuk egyszerűen csak akkordhangokkal is. A 2. rész minore változat ily módon ez a jelenet jó példa a maggiore-minore váltásra.

Összességében *A didergő király* feladatai megfelelően előkészítve hatékonyan segíthetik hangszeres, illetve zeneelméleti tanulmányainkat. A kedves kis rajzok vidámságot csempésznek az óra menetébe. A Móra Ferenc által írt eredeti verses mese a kiadvány végén egészében olvasható, ez is élményszerűvé teszi a zeneórát. Mindez segítséget ad a szó igazi értelmében vett kísérletező munkához, hogy kreatív zenei tevékenység révén a gyerekek minél jobban elmélyüljenek abban, és megismerhessék a zene belső világát.